

**Қарағанды Мемлекеттік Медицина Университеті
Психология, психиатрия және наркология кафедрасы**

СӨЖ

Тақырыбы: Түйсік және қабылдау

Орындаған: Аскандирова А.Н.

113 топ

Тексерген: Оспанова Ж.Б.

Қарағанды 2012

Мазмұны

- Кіріспе
- Түйсік туралы негізгі түсінік
- Түйсіктің негізгі заңдылықтары
- Түйсіктің түрлері
- Қабылдау туралы негізгі түсінік
- Қабылдаудың негізгі қасиеттері
- Қорытынды
- Қолданылған әдебиеттер

Кіріспе

**Тән сезіп, көзбен көрмек, бермек.
Бесеуінен
мұндағы ой істі сол мұрын исі, тіл
дәмнен
хабар алып, жақсы жаман әр
тексермек.**

(Шәкәрім Құдайбердіұлы)

**Түйсік пен қабылдау неғұрлым нәзік
болған
сайын адамның рухани мәдениетін
сипаттайтын эмоциялық диапазоны**

Түйсік туралы негізгі түсінік

Сыртқы дүние заттары мен құбылыстардың жеке қасиеттерінің, сезім мүшелеріне тікелей әсер етуінен пайда болған мидағы бейнелерді *түйсік* деп атайды.

Түйсіктің негізгі зандылықтары

- Сезгіштік
- Адаптация
- Сенсibiliзация
- Синестезия
- Бірізді бейнелер

Сезгіштік

Психологияда адамның түйсіне алу қабілеті сезгіштік деп атайды.

Сезгіштік

Абсолюттік

Айырма

Абсолюттік және айырма

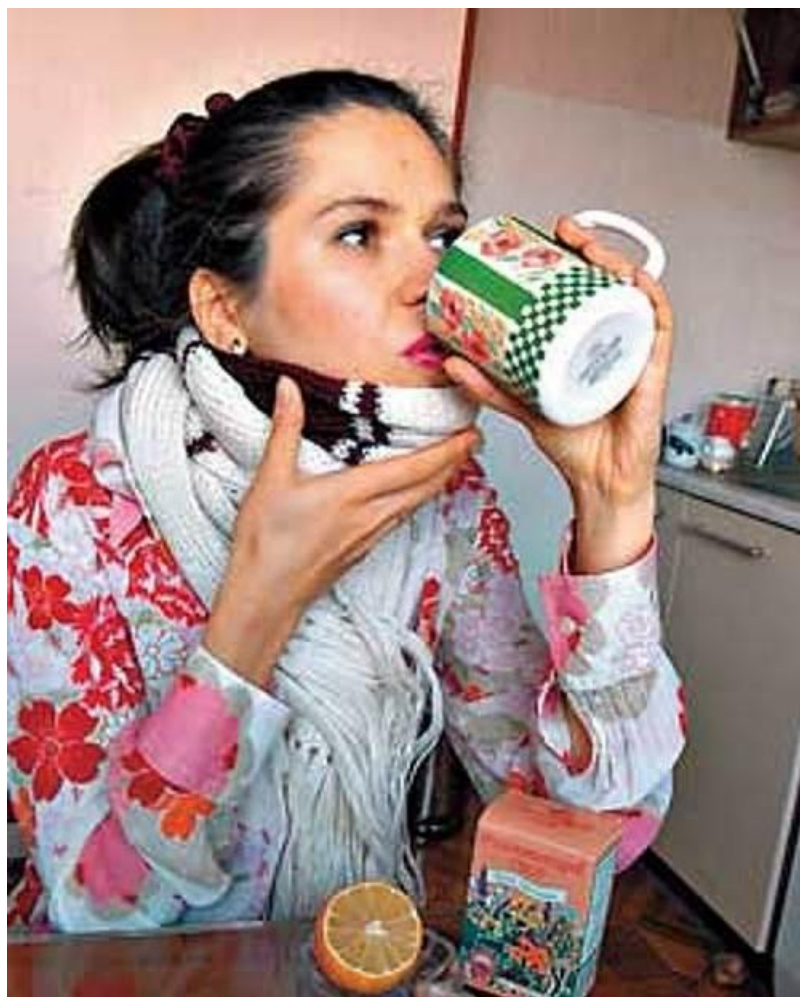
- Абсолюттік сезгіштік дегеніміз- сезім мүшелерінің өте әлсіз тітіркендіргіштерді түйсіндіре алуы.
- Айырма сезгіштік деп сезім мүшелерінің тітіркендіргіштердің арасындағы болмашы айырмашылықты түйсіне алуын атайды

Адаптация

Сезім мүшелерінің сезніштігі әсер етуші тітіркендіргіштерге біртіндеп бейімделуге байланысты да өзгеріп отырады. Бұл құбылыс адаптация деп аталады.

Сенсибилизация

Сенсибилизация-
сезгіштіктің тек
артуын ғана
көрсететін құбылыс
болып табылды.

Синестезия

Синестезия -
тітіркендіргіштер
сезім
мүшелерінің
біреуінде
ғана түйсік
туғызудың
орнына сол сәтте
басқа түйсіктердің
пайда болуына да
жағдай жасайды.

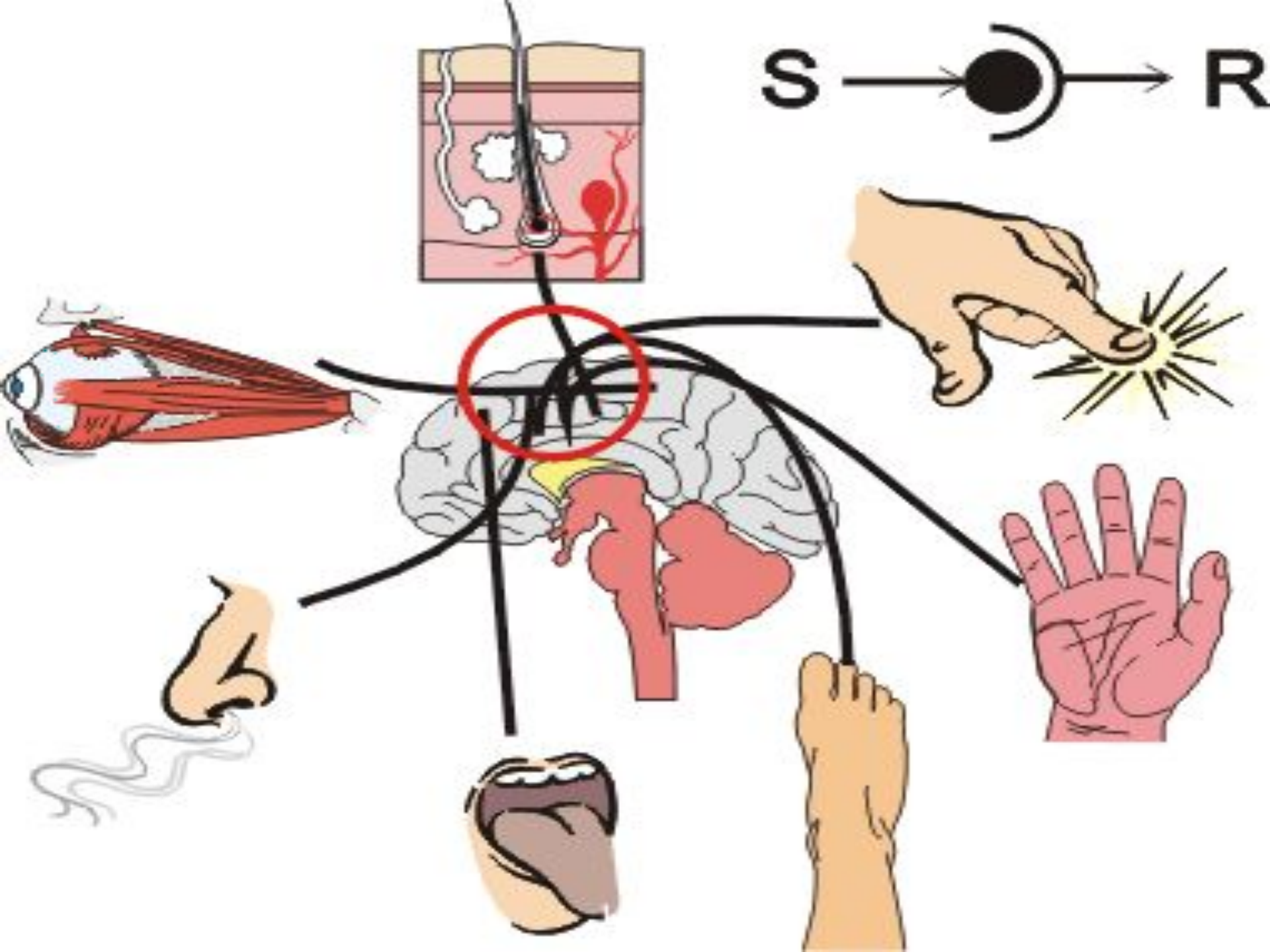
Бірізді бейнелер

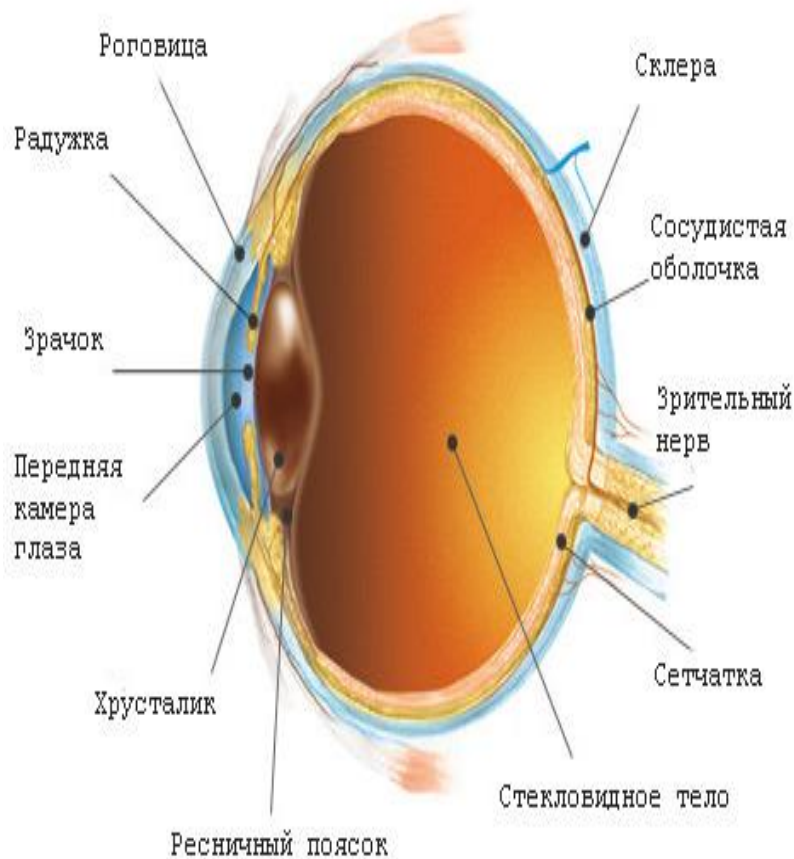
Бірізді бейнелер –
тітіркендіргіш
әсерінің тоқталғандығына
қарамай, аз ғана уақыт
болсада,
түйсіктің қалатын кездерін
бірізді бейнелер деп атайды.
*(мысалы. Қолымызға екі
парақ алып, бірінің бетіне қызыл
қағаз
жабыстырып ал екіншісін ақ күйінде
қалдырып. Содан кейін қызыл меңі
бар
қағазға 20-30 секунд кө алмай қарап
отырып, көзімізді сәл ақ қағазға
ауыстырсақ, оның бетінен көгілдір*

Түйсіктің түрлері

- Көру түйсігі
- Есту түйсігі
- Иіс түйсігі
- Дәм түйсігі
- Тері түйсігі
- Қозғалыс түйсігі

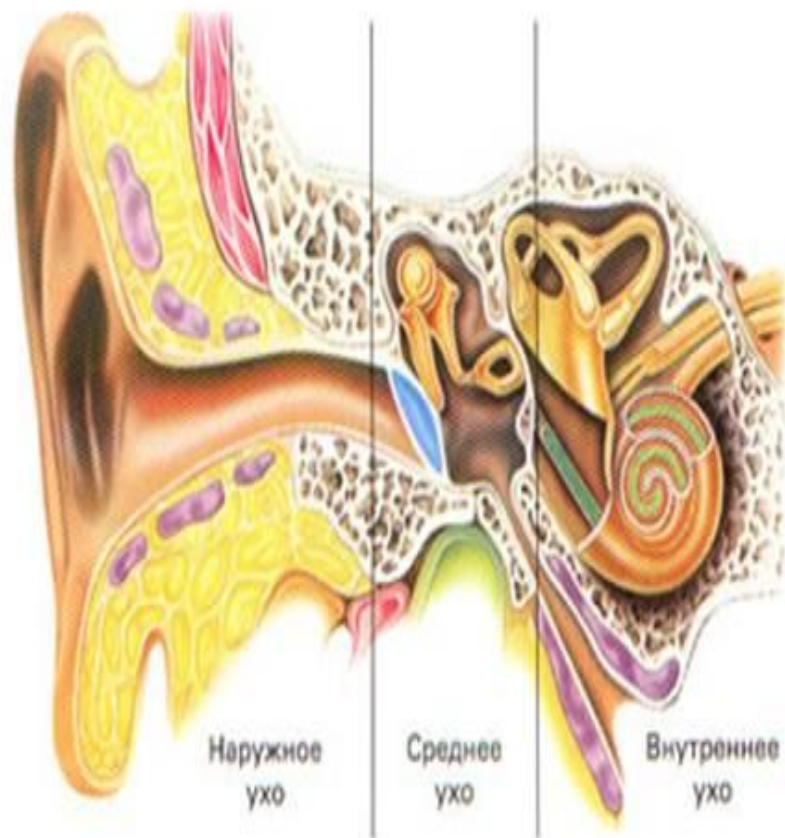

Көру түйсігі

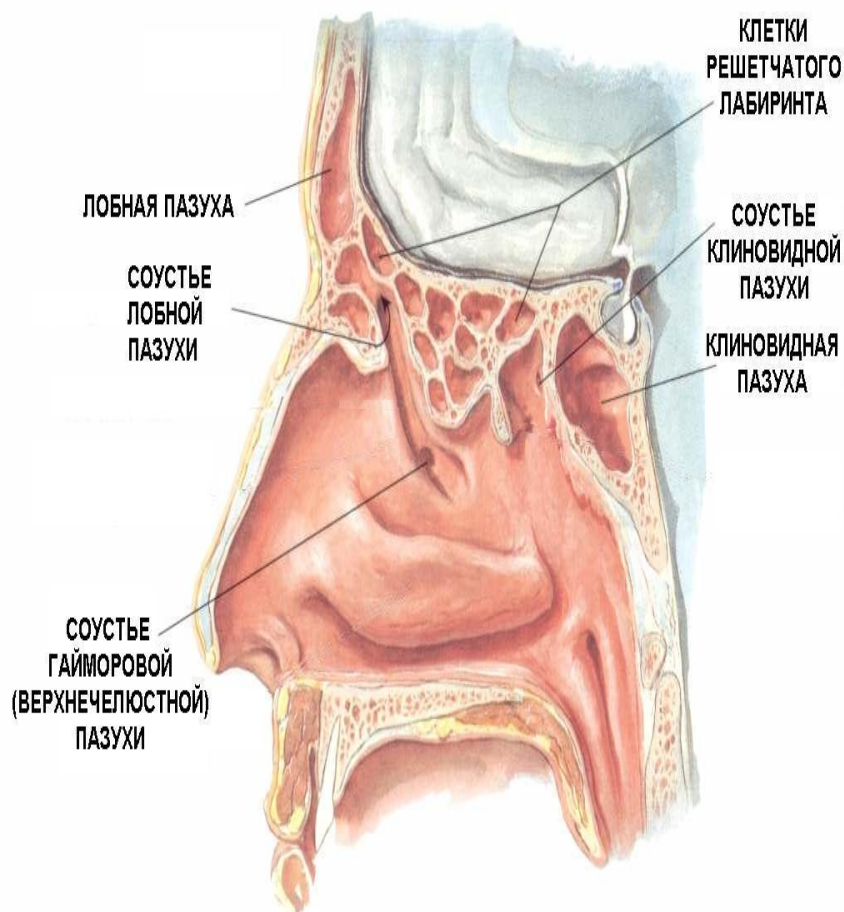
Көру түйсіктері біздің көзімізге электромагнит толқындарының әсер етуінің нәтижесінде пайда болады. Көру мүшесі-көз. Көру түйсігі арқылы заттың жарықтылық

Есту түйсігі

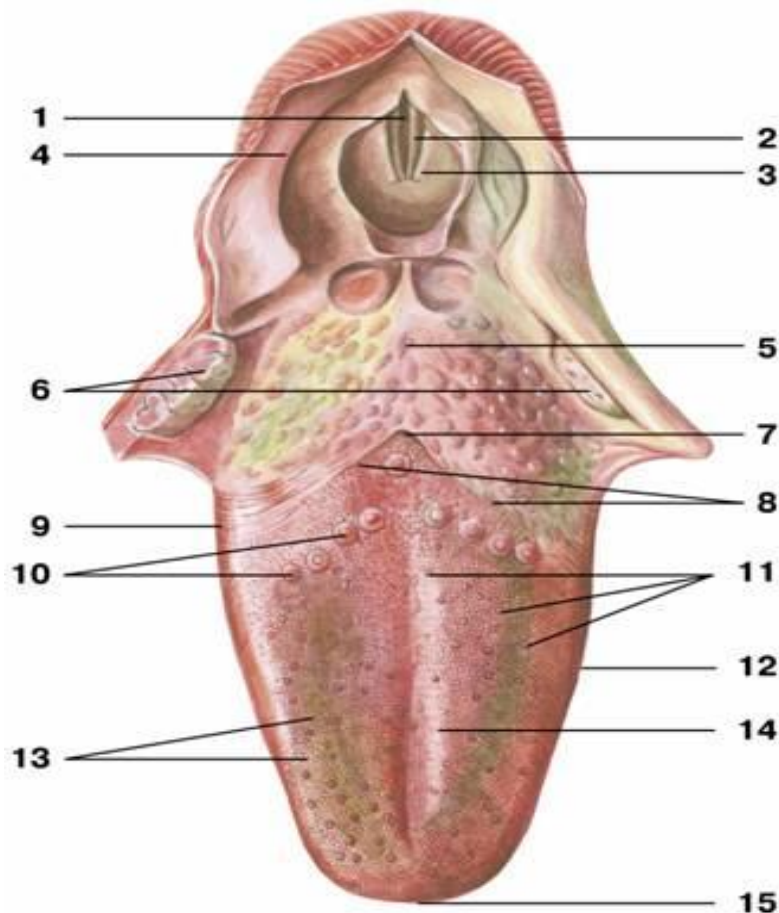
Есту мүшесін тітіркендіретін ауа бөлшектерінің тербелістері- дыбыс толқындары. Есту мүшесі-құлақ. Түйсікті туғызатын дыбыстар.

Иіс түйсігі

**Мұрын кеңістігінде
кілегей қабықтың
клеткаларына түрлі
химиялық
заттардың
әсер етуінен иіс
түйсіктері пайда
болады. Иіс сезу
мүшесі-мұрын**

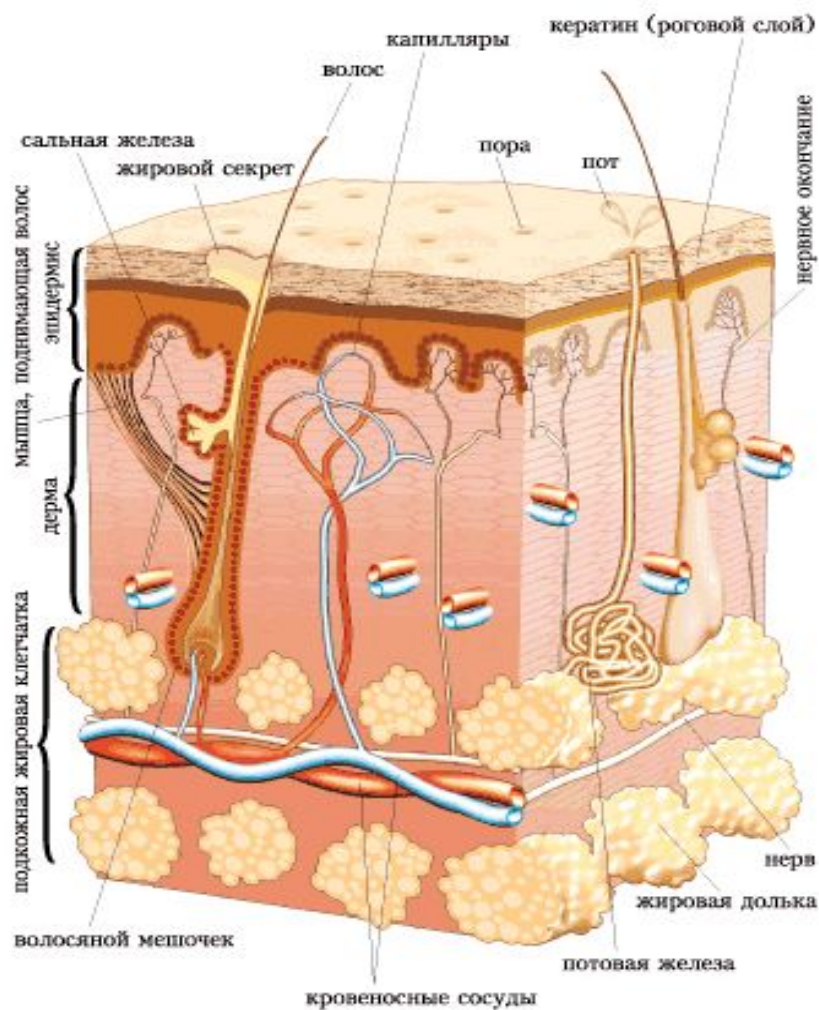
Дәм түйсігі

Дәмді айырытын мүше тіліміздегі дәм бүршіктері. Оны тітіркендіретін белгілі дәмі бар, суға ерігіш түрлі химиялық заттар.

Дәмді тәтті, ащы, тұзшы, қышқыл деп

Тері түйсігі

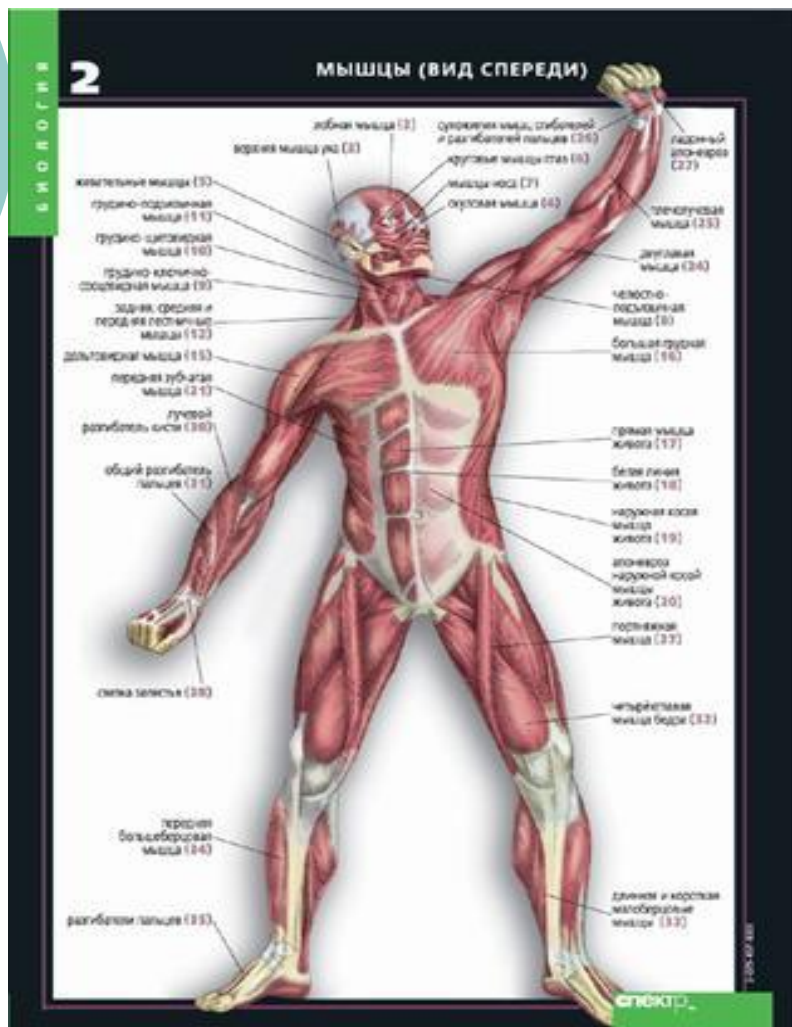

Тері түйсігінің рецепторлары денедеші терінің өн бойында орналасқан.

Тері түйсігі бөлініді

1. *Тактиль*
2. *Температура*
3. *Ауырғады білетін*

Қозғалыс түйсігі

Қозғалыс түйсіктері дененің жеке мүшелерінің бір күйдегі қалпын, Қозғалысын білдіреді. Оның рецепторлары болып- ет, тарамыс, сіңірлерд жүйкелерінің ұштары.

Қабылдау турылы негізгі түсінік

Қабылдау-заттар мен құбылыстарды мида тұтастай бейнелеу болып табылады. Сөйтіп қабылдау-түйсіктегідей бір анализаторлардың ғана емес, бірнеше анализаторлардың бірлесіп қызмет істеу нәтижесі.

Қабылдау- ми қабығының күрделі анализдік және синтездік қызметінің нәтижесі.

Қабылдаудың негізгі қасиеттері

- Тұтастылығы
- Мағыналылығы
- Таңдамалылығы
- Тұрақтылығы
- Иллюзия
- Апперцепция

Тұтастылығы

Қабылдаудың объектісі кейбір жеке қасиеттерден, жеке бөліктерден тұрғанымен, біз оларды бүтіндей, тұтастай қабылдаймыз. кейбір объектілердің жеке бөліктері, шет жағасы ғана қабылданса да біз Бұлардың тұтас формасын қабылдаймыз

Мағыналығы

Бұл ерекшелікте қабылдаудың түйсіктерден негізгі айырмашылығы жақсы көрінеді. Ол объектілердің мазмұнын жақсылап түсінбейінше, белгілі тұжырымдар мен сөз арқылы айтылмайынша, ол толық қабылданбайды

Таңдамалылығы

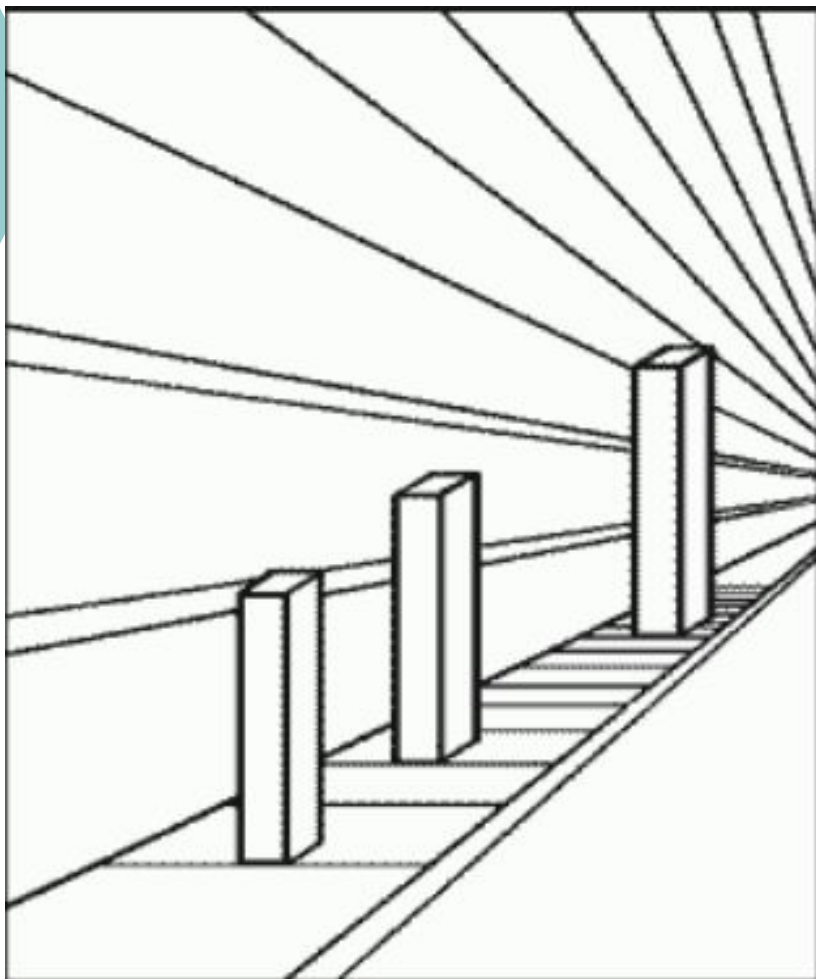
**Толып жатырған
объектілердің
ішінен
біреуін іріктеуіміз
қабылдаудың
таңдамалылығы
делінеді.**

Тұрақтылығы

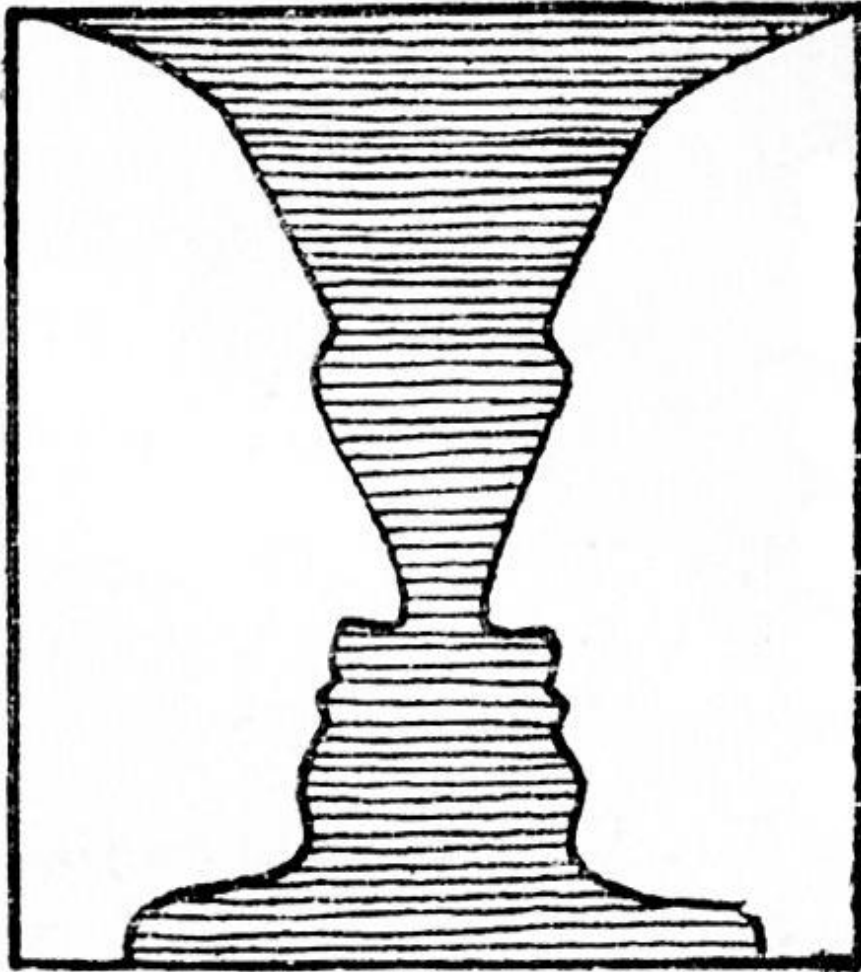
**Қабылдау
тұрақтылығы деп
сыртқы орта
жағдайының
өзгеруіне
қарамастан,
кейбір
қасиеттерінің
бір қалыпты болып
қала беруін
атаймыз.**

Иллюзия

Әрқашан да қабылданатын затқа , не құбылысқық абылдау сәйкес келе бермейді. Түрлі себептермен шындықты бұрмалап теріс қабылдайтын кездерде болады.

Апперцепция

**Қабылдау
адамның
жалпы
психикалық
тұрмысы мен
өткен
тәжірибесінің
мазмұнына
байланыстылығы
н
апперцепция
дейді.**

Қорытынды

- Түйсік пен қабылдау бір тиынның екі жағы. Қабылдау мен түйсіну арқасында адамның қоршаған отаны сезінеді.

Қолданылған әдебиеттер

- Қ.Жарықбаев “Жантану”
- С.Бап-бала “Жалпы психология”